

פרשת יתרו

צִדְקָה מְעִיפָה לַחֲתָן – יְתָרוֹ

יְתָרוֹ כִּהְיוֹן מְדִינָן חֲתָנוּן מְשִׁיחָה – הָאֵם אֵינְנוּ יוֹדְעִים מִיְהוּ יְתָרוֹ?

פרשתנו פותחת בפסוק "וַיִּשְׁמַע יְתָרוֹ כִּהְיוֹן מְדִינָן חֲתָנוּן מְשִׁיחָה...". יתרו אינו זר לנו, כי כבר התוודענו אליו בפרשת שמות, כאשר משה, מוצא אצלו מקלט ונושא את ציפורה בתו לאשה. אומנם בתחילה הוא נזכר בשם **יְעוֹזֵאל**, אך אחר כך, עדיין בפרשת שמות, שבה התורה ומזכירה אותו בשם **יְתָרוֹ**, על כל תאריו המופיעים בפסוקנו, "וַיִּמְשָׁה הָיָה רָעָה אֶת צֶאֱן יְתָרוֹ חֲתָנוּן כִּהְיוֹן מְדִינָן". מכיון שהתורה אינה מצינת פרטים "מיותרים" אלא אם כן יש בהם צורך, עלינו להניח שתארים אלה חשובים, ובמיוחד כאשר הם נזכרים בשנית בפרשתנו. כדי שנוכל להשיב, עלינו לפתוח צוהר למילים **חֲתָנוּן** ו-**חֲתָנוּן**. ואם אנו כבר עוסקים בהם, ננצל את ההזדמנות ונרחיב את הדיבור על מהותן ושמותיהן של הדמויות העיקריות, הבאות בקשרי שידוכין. לצערנו, יש בדורנו נטייה, הבאה לידי ביטוי בעיקר בעולם הבידור ובתקשורת "העממית", להציג את **החֲתָנוּן** וה**חֲתָנוּן**, ובמיוחד את **החֲתָנוּת** וה**חֲתָנוּתָת**, כדמויות נלעגות ו/או מרושעות, שניתן לתלות בקולרן את כל הבעיות שבעולם.

בלשון המקרא **החֲתָנוּן** הוא אבי הכלה, וב"ה הקב"ה זיכה אותי להיות **חֲתָנוּן**. במסיבת השידוכין שערכנו לאחת מבנותינו, שאלתי את הנוכחים, מי מכיר היטב את חתנה של בתי, עד שיוכל לספר לי עליו דברים טובים. השאלה "המכשילה", נועדה לעורר את השומעים לקראת הנושא שרציתי לדבר עליו. אחד מידידיו של **החֲתָנוּן** קם והחל למנות דברים בשבח. אמרתי לו שקשה לי להאמין שהוא מכיר "עד כדי כך" את חתנה של בתי, אך הוא ואחרים התעקשו שהוא מיטיב להכירו. הודיתי להם, אך הבהרתי להם שהדברים שנאמרו, והדברים שרצו להכביר ולהוסיף על הנאמר, אינם מתייחסים כלל לחתנה של בתי, שכן סביר להניח, שהחתנים שבע"ה עוד יהיו לה, לא נולדו עדיין. המשיבים התייחסו בדבריהם למעשה **לחֲתָנוּן** שלי, ולא **לחֲתָנוּן** של בתי. התואר **חֲתָנוּן** בלשון הקודש, מתייחס אל **החֲתָנוּן** ולא אל **הפְּלָה** היעודה, בתו של **החֲתָנוּן**, האמורה להינשא לו. התואר **חֲתָנוּן** מופיע לראשונה בסיפור הפיכתה של סדום, אחרי שהמלאכים מגלים ללוט את דבר המהפיכה שהקב"ה עומד לחולל, "וַיֵּצֵא לוֹט וַיְדַבֵּר אֶל חֲתָנָיו לֵקְחֵי בְנֹתָיו וַיֹּאמְרוּ קוֹמוּ צֵאוּ מִן הַמָּקוֹם הַזֶּה כִּי מִשְׁחִית ה' אֶת הָעִיר". לוט **החֲתָנוּן**, פונה אל **חֲתָנָיו** לקחי בְנֹתָיו, ולא אל **חֲתָנִי בְנֹתָיו**, כי **החֲתָנוּן** "שייך" בעצם **לחֲתָנוּן**.

מעניין שבלשון המקרא, שמותיהם של הורי **החֲתָנוּן** שונים מאלה של הורי **הפְּלָה**. אם הורי **הפְּלָה** הם בגדר **חֲתָנוּן וְחֲתָנוּת** של החתן, הרי שהורי החתן קרויים **חֲתָנוּת** של **הפְּלָה**, והיא כלתם, **הפְּלָה** שלהם (לא של בנם – **החֲתָנוּן**). מדוע קרויים **החֲתָנוּן**, **הפְּלָה**, **החֲתָנוּן** וה**חֲתָנוּת** בשמות אלה, ומה טיבו של הקשר שבין כל אחד מבני הזוג, להורי בן/בת הזוג שלו? לפי פנימיות, נשמותיהם של **החֲתָנוּן** וה**פְּלָה** הם בעצם שני חצאים של נשמה אחת "שנחתכה" בצורה מיוחדת והתחלקה לשתי נשמות, האחת זכרית והשנייה נקבית. כאשר החתן מגלה את הכלה היעודה, הוא חש שהיא אכן יכולה להביאו לידי שלמות. כל עוד לא נישא הרי הוא מכונה בארמית "פלא גופא" (חצי גוף), מכיוון שתפקודו, ברוחני לפחות, מוגבל. ניקח מהאותיות המרכיבות את המילה **חֲתָנוּן** צירופים שונים, העשויים להאיר זוויות שונות של השם. השם **חֲתָנוּן** פותח באות **ח**, ובעצם באותיות **ח** מהן בנויה האות **חית**. מה מיוחד באות זו? אות זו כפי שהיא כתובה בכתב אשורי (בו כותבים ספרי תורה), בנויה מחיבור של שתי אותיות. בשיטה הלא-קבלית, היא בנויה מחיבור של שני מופעים רציפים של האות **ז**, **ז** ← **ז**. ראשי האותיות **ז** המתחברות לאות **ז** כמו שבורים בקצותיהם הפנימיים, ונוטים כלפי מעלה, בחלל שביניהן. שני הקווים הדקיקים יוצרים את החיבור.

בתיאור הבריאה של האשה (חוה אימנו), מספרת לנו התורה, "וַיִּקַּח אֶחָת מִצְלָעֹתָיו וַיִּסְגָּר בָּשָׂר תַּחְתָּנָה". כדי שהזיווג יצליח, על החתן כמו לשוב ולפתוח את הפצע שהתאחה, כדי שניתן יהיה לשוב ולחבר אליו את בת הזוג החסרה, לחיבור אמיתי ושלם. יש לשבור לשם כך את האנוכיות ואת תחושת הגאווה שלו על השלמות הקיימת אצלו לכאורה ולקבל את עובדת היותו חסר, כדי שהחיבור יעלה יפה. ואז, אם הזיווג נעשה נכונה, על דרך הקדושה, הוא אמור להביא למצב רוחני ברמה שמעל לדרך הטבע, "וְהָיוּ לְבָשָׂר אֶחָד", הם מסוגלים לחוש את היותם נשמה אחת. אנו רואים איפוא שלאות **ח** כוחות של חיבור. הדבר ניכר בשורש **ח.ב.ר** (הפותח באות **ח**) במשמעות של חיבור וחברות. מאפיין זה בא לידי ביטוי גם במספר הכללי אחת (א-ח), הבנוי על **א** (=1), ועל האותיות **ח.ת**. גם השורש א.ח.ד מלשון איחוד, בנוי על **א** ועל **ח.ד** (אחד בארמית). לפי שיטת האר"י הקדוש (על דרך קבלה), נכתבת האות **ח** במתכונת דומה לקודמתה, אך ע"י צירוף של האותיות **ו** ו-**ז**. צירוף זה כמו בא לרמז על כך שהחתן כמו מצביע על הכלה המיועדת ואומר ב-**ז** חפצתי ואין בלתי. רמז נוסף שניתן למצוא בחיבור על פי ערכן המספרי של האותיות, **ז** + **ו** = 13 = **א** = **א**.

ומעניין לגלות שהאות **ח** משמשת גם כדי להביע את ההיפך הגמור, את השבירה והחיתוך. ואכן המילה **חַת** (משורש **ח.ת.ת**), משמעה שבירה והתקפלות ובהשאלה, פחד. אנו אומרים על אדם אמיץ שהוא "עשוי ללא **חַת**". האותיות **ח** ו-**ת** הן גם האותיות הראשונות בשורש **ח.ת.ך**. על האדם "לשבור" לכיוון הנכון ו"לחתוך" ולהחליט על זיווגו. אך למעשה, הדברים **נחתכו** כבר למעלה, עוד בטרם נולד, עם **חיתוכה** של הנשמה לשתיים. ואז כאשר הוא מגלה את מי שמוצאת **חן** בעיניו מצד פנימיותה, **ח"ן** = חוכמת נסתר, על דרך האמת, אז הוא פונה אל אביה ומבקש את ידה (**ח-ת**). וכאשר **החֲתָנוּן** נותן את הסכמתו, הוא הופך להיות **חֲתָנוּן**.

קיים קשר רוחני בין הַחֲתָן וחֻתָּנו, שכן רעייתו לעתיד, שכמו מהווה חלק ממנו, היא בתו של הַחֲתָן והוא זה שהוליד אותה. ממילא הוא הופך להיות מעין אב רוחני גם לגביו. אנו רואים שמשו רבינו מכבד את חֻתָּנו כאילו הוא אביו. למרות שהקב"ה בכבודו ובעצמו ציווה אותו לחזור למצרים, כדי להוציא משם את בני ישראל, הוא מכבד את חֻתָּנו ומבקש את רשותו, "וַיִּלְךָ מִשָּׁה וַיָּשָׁב אֶל יִתְרוֹ חֲתָנוֹ וַיֹּאמֶר לוֹ אֵלֶיךָ נָא וְאֶשׁוּבָה אֶל אֶחָי אֲשֶׁר בְּמִצְרַיִם וְאָרְאָה הַעוֹדֶם חַיִּים וַיֹּאמֶר יְתְרוֹ לְמִשָּׁה לָךְ לְשָׁלוֹם". ואומנם ניתן למצוא בשולחן ערוך, במסגרת הלכות כיבוד אב ואם, שאדם חייב לכבד את חֻתָּנו. הדברים מגיעים עד כדי כך שדוד המלך, בהיותו נרדף ע"י המלך שאול המבקש להמיתו, מכנה את הַחֲתָן בתואר "אביו". קיימת דעה הלכתית, שאדם מחויב לקרוא לחֻתָּנו 'אבא' ולחֻתָּנתו 'אמא'. נוהג זה מתקיים עד היום בקהילות ספרדיות שונות.

שמה של הַפֶּלָה, בת זוגו של הַחֲתָן, נגזר מהשורש כ.ל.ל. הַפֶּלָה הראשונה בתורה היא חוה אמנו, כפי שהכתוב מתאר, "וַיִּבֶן ה' אֱלֹקִים אֶת הַצֶּלַע אֲשֶׁר לָקַח מִן הָאָדָם לְאִשָּׁה וַיְבָאָהּ אֶל הָאָדָם". ומספר המדרש שלפני שהביא הקב"ה את חוה לאדם הראשון, קישט אותה בעשרים וארבעה קישוטים שונים, כדי שתמצא חן בעיני הַחֲתָן. כלומר שהקב"ה עשה אותה מושלמת, כלילת המעלות, בכך שכל המעלות הדרושות, מצויות בה (פלה = הכל). זוהי ראייה נוספת לשם פלה, היא העובדה שהפלה עומדת לשוב ולהיכלל באדם ממנו נלקחה, ואין לך שם מתאים מזה בעבורה. אך תהליך זה של התכללות אינו מתמצה רק בבעלה, המכניס אותה אל תוך ביתו. הַפֶּלָה הופכת להיות בעצם חלק מהמשפחה המורחבת של הַחֲתָן, והיא והצאצאים העתידיים להיוולד לה משתייכים לשבטו של החתן ונמנים עליו. אצל הַחֲתָן והַחֻתָּמֹת היא אמורה להתקבל בחום, כבת משפחה, כאילו נולדה שם. אנו יכולים לראות גישה זו בתורה כאשר המלאכים מזהירים את לוט, "וַיֹּאמְרוּ הָאֱנָשִׁים אֶל לוֹט, עַד מִי לָךְ פֶּה חֲתָן וּבְנֵיךָ וּבְנֹתֶיךָ וְכָל אֲשֶׁר לָךְ בָּעִיר הוֹצֵא מִן הַמָּקוֹם". ומה עם הפלות שנשמטו כאן לכאורה, אף שיש לו כאלה? התשובה לפי הרש"ר הירש פשוטה, הפלות נחשבות כבנות, וממילא הן כלולות במילה "ובְנֹתֶיךָ".

הרבה יש לנו ללמוד מרות המואבייה, כלתה של נַעֲמִי, שאינה חייבת לה מאומה, לאחר שבעלה מת מבלי להשאיר אחריו צאצאים. כאשר נַעֲמִי פונה לשתי כלותיה ומפצירה בהן לטובתן, "שִׁבְנָה בְּנֹתַי, לְמָה תִּלְכְּנָה עִמִּי?", שהרי לא תצמח להן כל טובה מהליכתן עימה. רות מתעקשת ומשיבה לה, "אַל תִּפְגְּעֵי בִי לְעִזְבוֹךָ לְשׁוֹב מֵאֶחְרֶיךָ, כִּי אֵל אֲשֶׁר תִּלְכִּי אֵלַי וּבְאֲשֶׁר תִּלְכִּי אֵלַי עִמָּךְ עִמִּי וְאֶלְקֵיךָ אֶלְקֵי: בְּאֲשֶׁר תִּמְוֹתֵי אֲמוֹת וְשֵׁם אֶקְבֹּר, פֶּה יַעֲשֶׂה ה' לִי וְכֹה יִסִּיף כִּי תִּמְוֹת יִפְרִיד בֵּינִי וּבֵינֶךָ". רות מבינה שחמותה היא צינור רוחני שהקב"ה זימן לה, ומתייחסת לחיבור זה כאל קשר נצחי, היא מאמצת לה את נעמי לאם. החיבור "החם" הזה בא לידי ביטוי גם אם חלילה נפטר החתן לפני שהזוג הספיק להביא ילדים. לא זו בלבד שהפלה אינה מנושלת מבית חמיה, כי אם להיפך, מצוה על אחד מאחי בעלה לייבם אותה, "וְהָיָה הַבְּכוֹר אֲשֶׁר תִּלְדַּךְ יָקוּם עָל שֵׁם אֲחִיו הַמֵּת וְלֹא יִמָּחָה שְׁמוֹ מֵיִשְׂרָאֵל". האח הנושא אותה יודע שהבן הראשון שיוולד, שייך מבחינה רוחנית לאחיו המת (ולא לו). בכך "מתממשים" הקידושין שהיו בין אחיו ובין יבמתו, הם כבר לא עקרים, וממשיכים חיות לעולם. רק בילדים הבאים, כמו מתממש לו הזיווג החדש שבין היבם לאשתו (הגיסה לשעבר). ומדוע מכונה הגיס בשם יבם (י-בם)? האות י' שבשם יבם, האות הגבוהה ביותר (בתוך השורה), כמו מרמזת על נשמת הנפטר שעלתה למרומים. נשמה זו כמו מתעברת באח היבם, כאומרת שההמשכיות שלה עלי אדמות, טמונה בם, באחיו ובאלמנתו. היבם עומד להנציח את הנפטר בעולם הזה, ע"י המשכת "חיותו" והולדת בן (וממנו עוד בנים) על שמו. האותיות ב' ו-מ' הן העיצורים הראשונים שהתינוק יודע להגות "ב ב ב ... מ מ מ ...", המייצגים את המילים אבא ואמא.

ומדוע שב הכתוב ומספר לנו כי יְתְרוֹ הוא כְּהֵן מִדָּן וגם חֲתָן מִשָּׁה? חשוב לזכור שיתְרוֹ היה בעברו מומחה לכל סוגי עבודה זרה, ואין עבודת אלילים שלא התנסה בה. אדם ברמתו של יְתְרוֹ, שבעבר משה היה "מתכבד" בו (זכה לכבוד בשל היותו חתנו), מגלה שכל סוגי האלוקות שסגד להם, אין בהם ממש, ושדוקא חתנו משמש כשליחו של האלוקים, הא-ל האחד בורא העולם. ויש כאן מסר חשוב כפי שמביא רש"י, יתרו אינו בוש להכיר בטעותו, וגם לא בכך שחתנו עולה עליו, והוא הולך לו אל המדבר הריקני, אל חתנו, כדי ללמוד אצלו את תורת האמת, להתוודע לאלוקי ישראל ובעצם להתגייר, לקבל על עצמו עול מלכות שמים. יְתְרוֹ הוא הדמות היחידה העושה זאת, אף שכל העמים שמעו את סיפור יציאת מצרים וקריעת ים סוף, שמעו והזדעזעו, אך לא זזו ממקומם, בשל קטנות המוחין שלהם. האמת אינה חשובה להם עד כדי כך. כאן אנו יכולים לראות אפס קצהו של רמז, על הקשר הרוחני הדו-כיווני שבין נשמותיהם של יְתְרוֹ ומשה, שעל פי קבלה הם גלגוליהם של קין והבל, נשמות ששבו לעולם כדי לתקנו, במתכונת של קשר רוחני ואמיץ של חֲתָן וְחֻתָּן.

דבר חסידות

במסכת סוטה מופיע תיאור קשה של "עקבתא דמשיחא", התקופה הקודמת להתגלותו של מלך המשיח. מדובר בסימנים קשים שאמורים לאפיין את התקופה, כמו: "חוצפה יסגא" – רמת החוצפה תעלה, "פני הדור כפני הכלב", ועוד. בין הסימנים, מדברי הנבואה של מיכה "...בַּת קָמָה בְּאֵמָה פֶּלָה בְּחֻמָּתָה...". הרבי מליובאוויטש מפרש על דרך חסידות, את כל הסימנים הקשים לכאורה, כתופעות חיוביות. את "בַּת קָמָה בְּאֵמָה" מסביר הרבי בכך שיחול מהפך לטובה, שיביא את הדור הצעיר, שגדל על תרבות קלוקלת, ליראת שמים ולחזרה בתשובה. הדור הצעיר יזכה לעמוד יציב מול "המורשת" שקיבל מהוריו, ואף יעזור להם ויעמיד אותם על הרגליים האיתנות של התורה והמצוות. הוא יקים אותם מה"נכות" בהם שרויים, מ"כסאות הגלגלים", ויאפשר להם לשוב ולעלות על דרך המלך, מלכו של עולם. (מעובד מתוך אגרות הקודש של הרבי מליובאוויטש)

שבת שלום ומבורך

ח ח ח

אם ברצונך לקבל את הגיליון ישירות למייל או במסרון, אנא פנה אל hhananv@gmail.com או לטלפון 052-569-9691.